

Hur EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP) leder till avskogning och social misär i Sydamerika

BRIEFING | DECEMBER 2010

Friends of the Earth Europe

for the people | for the planet | for the future

Skogsskövling, minskad biologisk mångfald och jordbruksbygdens utarmning i Sydamerika är en direkt följd av den mängd kött, ägg och mejeriprodukter som vi väljer att sätta i oss. Länken mellan ditt val av måltid och dessa problem är europeiska djurbesättnings behov av proteinrikt foder. Europas boskap är i stor grad beroende av sojaböner, en huvudingrediens i kraftfoder. Beroendet är i sin tur en följd av EU:s handelsavtal och jordbrukspolitik, som är riggade för att gynna import av fodergrödor som majs och soja. Friends of the Earth Europe kräver att politiken ändras så att detta importberoende kan minskas. Vi vill vrida CAP rätt så att det stödjer bönder som producerar näringsrik och hälsosam mat för konsumenterna med minsta möjliga belastning på jord, djur och människor.

Hur CAP driver på sojaproduktionen

EU:s gemensamma jordbrukspolitik (Common Agricultural Policy, CAP) reglerar jordbruket och jordbruksproduktionen i EU:s medlemsländer. Politiken består av ett system av subventioner (stödbetalningar) och andra styrmedel och regler som gäller i samtliga EU-länder. CAP:s kostnader motsvarar mellan 30 och 40 procent av EU:s budget.

Den första CAP utformades i andra världskrigets kölvatten, då stora delar av Europa låg i spillror. Syftet med politiken var att säkra tillgången till tillräckligt med mat för att mäta ländernas ansatta befolkning. Prisgarantier på stapelvaror som kött, mejeriprodukter och spannmål lockade bönder till att investera och öka sin produktion av dessa varor. Importen av foder – inklusive sojaböner och sojamjöl¹ – befriades från tullavgifter för att säkra god tillgång till billig råvara. CAP-betalningar kopplades till produktionsvolymen – med olika taxor för olika grödor – vilket uppmuntrade bönderna att producera så mycket som möjligt och därmed maximera sin förtjänst. Resultatet av denna politik är ytterst intensiva former av jordbruksproduktion med många djur som hålls i trånga utrymmen och som sällan, om någonsin, får se naturligt dagsljus. Under sådana pressade förhållanden kräver djuren en proteinrik diet för att växa till sig och slippa undan sjukdomar. De behöver också regelbunden medicinering.

Hur EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP) leder till avskogning och social misär i Sydamerika

Hur CAP driver sojaproduktionen

CAP:s subventioner och marknadsmekanismer premierar stor skala. Volym är A och O.

Inom djurhållningen leder detta till väldiga besättningar på minsta möjliga areal – med andra ord det leder till s.k. factory farming.

Djur som hålls under sådana villkor måste få proteinrikt foder, annars växer de inte. De får också dålig motståndskraft mot sjukdomar.

Bönderna inom EU har nästan inget ekonomiskt incitament att odla proteinrika foderväxter. De tjänar väsentligt mer pengar på att odla andra, av EU premierade och subventionerade till andra grödor. Proteinrikt foder får i stället importeras.

Sojaböner är proteinrika. De lämpar sig väl som foder. Foder importeras tullfritt, vilket därtill gör det billigt.

Efterfrågan på soja hålls uppe och mer och mer mark i Sydamerika (varav en hel del skog) plöjs upp för sojaodling. Det sker på ofantligt stora arealer i monokulturer.

År 2003 ändrades reglerna i CAP så att de bättre överensstämde med reglerna inom Världshandelsorganisationen, WTO. Bönder skulle nu få odla de grödor som marknaden efterfrågade och tävla på världsmarknaden. Ändringarna har inte förändrat de faktorer som leder till factory farming. EU:s jordbrukspolitik premierar fortfarande storskalig produktion. Därför är europeiska mjölk- och köttproducenter fortfarande beroende av importerad soja. CAP fortsätter att driva på stordriftsodlingen av soja, främst i Sydamerika.

© Claire Oxborrow/Friends of the Earth

© Pat Shrouf/Dreamstime

Sojans konsekvenser

Sojaproduktion för djurfoder har tredubblats sedan mitten av 1980-talet. Mycket av ökningen sker på tidigare obruten mark. Odlingarna i Nord- och Sydamerika är mycket storskaliga. Skalan har i sig många negativa konsekvenser för miljön, för lokalsamhället och för den lokala ekonomin.

Avskogning och minskande biologisk mångfald: Mycket skog har skövats för att bereda plats åt sojaplantager. Detta har i sin tur berövat åtskilliga djur- och växtarter sin hemvist, inte minst i artrika men känsliga områden som Amazonas och den brasilianska savannen, Cerrado.

Amazonas är världskänd för sin artrikedom och omfattar flera olika slags skog: den berömda regnskogen, men även vanlig lövskog. Cirka en tredjedel av planetens kända arter finns i Amazonas. Hela 1 300 arter av fågel bor där. Om inte något görs, om den nuvarande trenden tillåts fortsätta i oförändrad takt, kommer boskapsrancher och sojaplantager att ha raderat ut 40 procent av regnskogen i Amazonas till 2050². Savannen är, även den, ett artrikt område. Den sträcker sig över ett område lika stort som hela Västeuropa (3 737 miljoner hektar). Cerradon har förlorat 70 procent av sin ursprungliga växtlighet och ytterligare 9,6 miljoner hektar befaras kunna förloras till sojaproduktionen fram till 2020³.

Klimatförändring: Odling av soja och fodertillverkningen alstrar utsläpp av klimatförändrande gaser. Dessutom innebär förlusten av skogsarealer att tropikområdenas förmåga att fånga CO₂ minskar, samtidigt som den plöjda marken avger CO₂ och andra växthusgaser. Avskogning beräknas i sig stå för nästan 20 procent av alla CO₂-emissioner⁴. Gödsling av tidigare skogsmark avger gasformiga kväveoxider, varav NO₂ har cirka 300 gånger starkare klimatverkan än CO₂.

Globalt svarar djurhållningen för 18 procent av alla klimatförändrande utsläpp. Inom EU svarar kött- och mejeriproduktionen för 50 procent av de livsmedelsrelaterade klimatutsläppen och 15 procent av alla klimatförändrande utsläpp⁵.

Vattenanvändning och förorening av vatten: Många sojaplantager är konstbevattnade. Med konstbevattning kan man på sina ställen få hela tre skördar per odlingssäsong i stället för de vanliga två. Den årliga sojaimporten till Storbritannien har beräknats förbruka 1,43 miljarder kubikmeter vatten i Brasilien⁶. Samtidigt är det cirka 40 miljoner brasilianska hushåll som saknar tillgång till friskt dricksvatten⁷.

EU:s vattendirektiv siktar på att minska kväveutsläppen från intensiva djurgårdar till 2015. I Tyskland står urin och avföring från sojaupfödda djur för hela 21 procent av kväveutsläppen

till sjöar och vattendrag⁸. Det är osannolikt att Tyskland kan uppnå sitt vattenmål så länge CAP fortsätter att gynna sojabaserad köttproduktion.

Genmanipulerade gröders utbredning och sojaproduktionens koncentration i allt färre händer: Mer än hälften av all jord som ägnas åt odling av genmodifierade (GM) grödor används för att odla GM soja⁹. Allt som allt används 90 miljoner hektar till GM soja, varav 41 miljoner hektar i Sydamerika¹⁰. Monsanto RoundUp Ready utgör en betydande del av denna soja. RoundUp Ready-växter är, som namnet antyder, "immuna" mot giftämnet i Monsanto's herbicid, RoundUp. Det innebär att giftet kan sprutas på sojan även under växtsäsongen. Både det genmodifierade sojautsädet och giftet är patenterade av Monsanto. Bruket av RoundUp Ready låser bönderna vid ett stadigt ökande bruk av växtskyddsmedel (gifter): samtidigt växer Monsanto's m. fl. kontroll över sojaproduktionen allt starkare.

Gödningsmedlen och gifterna förorenar: Många sjöar och vattendrag förorenas av gödsel och växtskyddsmedel från sojaplantage. Många människor i Sydamerika är drabbade av "spillet" från de massiva besprutningarna på sojafälten. GM soja betyder inte att gifthanvändningen minskar, snarare tvärtom. I Brasilien ökade bruket av glyfosat (det aktiva giftet i RoundUp Ready) mer än 58% mellan 2000 och 2005; i USA ökade tillförseln av glyfosat per hektar med 150% mellan 1994 och 2006¹¹. Bybor i Argentina har vänt sig till domstol för att försöka stoppa giftspridningen¹².

Avhysning, fattigdom, otrygghet om maten: De flesta sojaplantager ägs av familjer och stora multinationella bolag. Det handlar om mycket stora arealer. När marken tas för att etablera en plantage förlorar småbrukande arrendebönder, ursprungsfolk och andra landsbygdsinvånare sina hem och sin utkomst. I Paraguay förlorar varje år nio tusen lantarbetande familjer sina hem och gårdar. Om sojaproduktionen växer planenligt till fyra miljoner hektar kommer ytterligare 143 tusen människor att få lämna sina hem framöver¹³.

I Brasilien sysselsätter sojaproduktionen färre arbetare per hektar än någon annan gröda¹⁴. När människor blir utan jord och arbete måste de kämpa hårt för att få mat för dagen.

Usla arbetsvillkor på plantagen: De få som lyckas få arbete på sojaplantagen har ingen bra förhandlingsposition. Vissa kontrakt ger i det närmaste slavliknande villkor. I Brasilien undersöker för närvarande arbetsdepartementet hundratals rapporter om slaveri hos sojaodlande företag. Arbetarna får slita 16 timmar om dagen, sju dagar i veckan. De tvingas köpa förnödenheter från gårdens butik till orimligt höga priser och hamnar alltmer i skuld till arbetsgivaren. Anställda får inte lämna plantagen utan ägarens medgivande. Efterforskningar har visat att soja som producerats under sådana villkor handhas av företag som förmedlar soja till Europa¹⁵.

Ohälsosam diet: Kött och mejerivaror är rika på protein, vitaminer och spårämnen men i de industrialiserade länderna äter människor alldeles för mycket protein. Överkonsumtionen av kött och mejerivaror har satts i samband med flera former av ohälsa, bl.a. hjärt- och kärlproblem, stroke, njurproblem och, möjligen, vissa former av cancer^{16, 17}.

Småbrukaren – en hotad art i EU-länderna: Eftersom CAP är inriktad på att främja storskaligt, intensivt jordbruk missgynnas ländernas småbrukare, varav många står för ekologiskt skonsammare metoder. Särskilt inom djurhållningen. Många bland Europas mindre mjölk- och

köttproducenter har svårt att få sin ekonomi att gå ihop. Hela 85% av CAPs utbetalningar till bönder går till bara 18% av gårdarna. År 2003 fick hälften av gårdarna mindre än € 1 250 per år¹⁸, medan 1 650 gårdar, alla stora, inkasserade över € 300 000 per år vardera.

EU:s dumpning skadar både bönder och industrier i utvecklingsländer: Eftersom CAP har så till den milda grad lyckats med att stimulera det europeiska jordbrukets produktivitet, oavsett om det finns en marknad för grödorna, blir det överskott. Överskotten säljs till utvecklingsländer, till priser som ligger långt under produktionskostnaden. Det är dumpning och det förstör marknaden för såväl småbrukare som livsmedelstillverkare i de importerande länderna. Ta till exempel situationen i Senegal i Västafrika: importen av kyckling som fötts upp i Frankrike på EU-subventionerat spannmål, har slagit ut 70% av Senegals fjäderfäindustri¹⁹.

Djurplågeri: Djuren i s.k. factory farms, där djur trängs ihop, ibland så att de knappt kan röra sig, har dålig motståndskraft och behöver antibiotika för att stävja infektioner. Tyvärr finns det inte medicin mot den stress som djuren upplever.

Bönderna kläms mellan höga kostnader för foder och dåliga avsalupriser: Foder står för cirka 65% av den totala produktionskostnaden för grisar och fjäderfä. När priserna för fodergrödor stiger slår det mot bönderna direkt. Högre priser följer av störningar i marknaden när det gäller prissättning och det faktum att ett fåtal stora bolag har fått ett grepp över mer och mer av livsmedelsproduktionen, den s.k. food chain, från utsädet eller embryot till den färdiga måltiden. Kombinationen, ökade insatskostnader och de allmänt mycket låga priserna för slaktfärdiga djur, gör tillvaron mörk för många bönder.

Fakta

Det krävs 10 kilo foder och 15 500 liter vatten för att producera 1 kg nötkött från nötkreatur som fötts upp i s.k. factory farms²⁰.

Under 2007-2008 importerade EU-länderna sammanlagt 15,4 miljoner ton sojaböner, 22,9 miljoner ton sojamjöl och 0,7 miljoner ton sojaolja²¹.

I genomsnitt tar varje EU-medborgares kött-, mjölk- och ostkonsumtion 213 kvadratmeter soja i anspråk, räknat i termer av den mängd foder som djuren har ätit. Sammantaget blir det 10,6 miljoner hektar soja²².

Den senaste tiden har en miljon hektar skog huggits i Argentina, varav mer än hälften för att bereda plats åt sojaodling²³.

I Brasilien odlas sojaböner på 21 miljoner hektar²⁴, nästan halva Sveriges totala areal. I Argentina upptar soja 54% av landets odlingsbara mark²⁵.

97% av all sojamjöl (cirka 70% av alla sojaböner) används till djurfoder²⁶.

Globalt sett svarar dagens djurhållning för 18% av de växthusgaser som härrör från mänsklig aktivitet²⁷. Detta är mer än utsläppen från alla transporter (väg, spår, luftfart och sjöfart), vilka tillsammans står för 14%²⁸.

2006 betalade brittiska konsumenter sammanlagt € 186 miljarder (1 717 miljarder SEK) för mat och dryck; brittiska bönder (de primära leverantörerna) fick bara 4% av den summan²⁹.

Slutsatser och rekommendationer

EU täcker en stor del av sina foderbehov – huvudsakligen soja – genom import. Den europeiska efterfrågan driver tillväxten av sojaplantage, främst i Sydamerika. CAP har skapat detta importberoende under en lång rad år. Importen orsakar både allvarliga sociala problem och miljöskövling, som sammantaget innebär att många människor i Sydamerika upplever stor otrygghet om sin livsmedelsförsörjning. Bönderna i Europa lider av oberäknliga foderpriser.

För att minska den nuvarande jordbrukspolitikens negativa sociala och miljömässiga konsekvenser, och särskilt de problem som sojaproduktionen orsakar, måste EU:

- uppmuntra odling och användning av egenproducerade proteinrika grödor i Europa och därmed minska de europeiska böndernas importberoende i fråga om djurfoder;
- avskaffa direkta och indirekta subventioner till industribetonad djurhållning, s.k. factory farming;
- rikta om CAP-stödet till jordbruksområden som missgynnas av marknaden samt till betesmarker och småskaliga ekologiska jordbruk;
- tillämpa en marknadspolitik som gör att priser -- de som konsumenterna betalar liksom de som bonden får -- avspeglar de faktiska sociala och miljökostnaderna.

- 1 Det finns tullavgifter på förädlade produkter som är framställda på soja, såsom sojajoljor, men inte för torra foderprodukter. www.lei.dlo.nl/publicaties/PDF/2009/2009-109.pdf
- 2 Modelling conservation in the Amazon basin. Soares-Filho BS et al., Nature 440:520-523, March 2006
- 3 The impact of soya production on South American ecosystems, AIDEnvironment
- 4 IPCC, FN:s klimatkommissionens fjärde rapport konstaterar att åtgärder som förebygger avskogning ger de största och snabbaste effekter på kolbinding (carbon stock impact) på kort sikt. <http://www.ipcc.ch/ipccreports/sres/emission/077.htm>
- 5 Global warning: Climate Change and Farm Animal Welfare. A Report by Compassion in World Farming, 2009, http://www.ciwf.org.uk/includes/documents/cm_docs/2010/g/global_warning_full_report_revised_2009.pdf
- 6 WWF UK Water Footprint 2008
- 7 WWF www.wwf.org.uk/what_we_do/safeguarding_the_natural_world/rivers_and_lakes/working_around_the_world/brazil_water_for_life/index.cfm
- 8 Germany: SRU (Sachverständigenrat für Umweltfragen), 2009
- 9 Bindrabal et al., 2009. GM-related sustainability: agro-ecological impacts, risks and opportunities of soy production in Argentina and Brazil.
- 10 USDA, 2008. World Agriculture production. www.fas.usda.gov/wap/circular/2008/08-09/productionfull09-08.pdf
- 11 Who benefits from gm crops? The rise in pesticide use, January 2008, www.foeurope.org/GMOs/Who_Benefits/FULL_REPORT_FINAL_FEB08.pdf
- 12 The Refugees of the Agroexport Model. Impacts of soy monoculture in Paraguayan campesino communities, www.grr.org.ar/trabajos/Pueblos_Fumigados_GRR.pdf
- 13 Pueblos Fumigados Informe sobre la problemática del uso de plaguicidas en las principales provincias sojeras de la Argentina, 2009, http://lasojamata.iskra.net/files/RefugeesAgroexport_summary.pdf
- 14 Eating up the Amazon, Greenpeace, April 2006
- 15 Eating up the Amazon, Greenpeace, April 2006
- 16 What's feeding our food? The environmental and social impacts of the livestock sector, 2008. www.foe.co.uk/resource/briefings/livestock_impacts_summary.pdf
- 17 Ministère de la Santé et des Sports, France & Ce document a été coordonné par l'Institut National du Cancer, 2009: Nutrition et prévention des cancers: des connaissances scientifiques aux recommandations.
- 18 Speech Kees Kodde (Milieudefensie, FoE Netherlands), Speaking notes for the CAPacity Building Seminar, Session "CAP at the EU Level", www.foeurope.org/events/krakow/speech/Kees_Kodde.pdf
- 19 Kwa, Aileen. "TRADE-AFRICA: Why Food Import Surges Are an Issue at the WTO," IPS, March 7, 2008.
- 20 What's feeding our food? The environmental and social impacts of the livestock sector Friends of the Earth, December 2008, www.google.be/search?q=What%E2%80%99s+feeding+our+food%3F+&ie=utf-8&aq=t&client=firefox-a&rlz=1R1CGLL_en-GB__BE368
- 21 Van Berkum and Bindraban, 2008. Towards sustainable soy. An assessment of opportunities and risks for soybean production based on a case study Brazil, <http://library.wur.nl/wap/bestanden/clc/1893495.pdf>
- 22 Ibid
- 23 Rulli ed., 2007. Republicas Unidas de la soja
- 24 USDA, 2009. USDA Long-term projections February 2009: Agricultural Trade, www.ers.usda.gov/Publications/OCE091/OCE091f.pdf
- 25 Plataforma Soja, 2008. Base de datos: Argentina, www.monocultivos.com/basedatos/DatosArgentina.htm
- 26 Steinfeld, H., Gerber, P., Wassenaar, T., Castel, V., Rosales, M. and de Haan, C., 2006. *Livestock's Long Shadow: environmental issues and options*. Food and Agriculture Organisation of the United Nations, Rome, Italy
- 27 Ibid
- 28 Stern Review: *The economics of climate change*. HM Treasury and Cabinet Office, 2006, Part III, Ch.7.
- 29 Agricultural Statistics in your Pocket 2007, DEFRA

Friends of the Earth Europe campaigns for sustainable and just societies and for the protection of the environment, unites more than 30 national organisations with thousands of local groups and is part of the world's largest grassroots environmental network, Friends of the Earth International.

This report has been produced with the financial assistance of the European Commission's DG Environment. The contents of this publication are the sole responsibility of Friends of the Earth Europe and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union.

Friends of the Earth Europe

Mundo-b building, Rue d-Edimbourg 26,
1050 Brussels, Belgium
tel: +32 2 893 1000 fax: +32 2 893 1035
e: info@foeurope.org www.foeurope.org